

ВІДЗИВ

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора Плахотнік Ольги Василівни на дисертаційне дослідження Гончаренко Олени Володимирівни на тему „Підготовка форматорів до роботи в системі підвищення кваліфікації державних службовців у Франції”, подане до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Актуальність дослідження. Сучасні системні та швидкоплинні зміни, що відбуваються в державній службі, введення інновацій у наданні адміністративних послуг призводять до трансформації умов вирішення професійних завдань державними службовцями та особами місцевого самоврядування, що і пояснює попит на підвищення їх кваліфікації. Серед основних завдань системи підвищення кваліфікації державних службовців є підвищення рівня їх професійної компетентності, через посилення практичної спрямованості процесу навчання. Задля вирішення наведеного завдання до системи підвищення кваліфікації залучаються не тільки професійні викладачі, але й фахівці-практики. Саме до них ставляться підвищені вимоги, оскільки вони мають бути фахівцями в професійній діяльності, здатними кваліфіковано доносити інформацію дорослій аудиторії державних службовців, здійснювати підвищення кваліфікації з урахуванням потреб та очікувань як державних службовців, так і установ, що направляють їх на підвищення кваліфікації.

Актуальність обраної Гончаренко Оленою Володимирівною теми дослідження зумовлена включенням законом України „Про вищу освіту” до учасників освітнього процесу і фахівців-практиків. Але, на жаль, їх функції, обов'язки, вимоги до їх підготовки не визначені і не достатньо розроблені в українській теорії та практиці професійної освіти. Тому досвід Франції з підготовки форматорів до роботи в системі підвищення кваліфікації державних службовців, які є аналогами вітчизняних фахівців-практиків, стає корисним для нашої держави. Слід зауважити, що системи підвищення кваліфікації державних службовців Франції та України майже споріднені тому

подальше впровадження корисного французького досвіду має шанс на успіх. Тому актуальність обраної дисертанткою теми дослідження не викликає сумнівів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та (264 найменування, з них французькою – 81), 9 додатків (на 40 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 240 сторінок, з них основного тексту – 168 сторінок.

Ретельний аналіз змісту дисертаційної роботи й автореферату дозволяє зробити висновок про те, що дисертанткою належним чином розроблено структуру дослідження, яке складається зі вступу, трьох логічно пов'язаних між собою розділів, висновків до них, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Зміст заявленого дисертаційного дослідження дозволяє констатувати коректність визначення об'єкта і предмета дослідження та відповідність поставлених завдань його меті. Мета і завдання дослідження дають можливість представити спрямованість наукового пошуку на підсумковий і проміжні результати та послідовність їх отримання, а також слід відмітити логічний взаємозв'язок наукового апарату дослідження, відповідність методів наукового пошуку поставленій меті та сформульованим завданням.

Мета полягає у дослідженні змісту, форм, методів підготовки форматорів у Франції задля визначення шляхів упровадження позитивного досвіду в систему підвищення кваліфікації державних службовців в Україні.

Дисертаційна робота є частиною комплексної теми „Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці майбутніх учителів” (державний реєстраційний номер 0111U0008876), дослідження якої здійснює кафедра теорії і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Тема дисертації затверджена вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 5 від 07.11.2014 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні НАПН України (протокол № 8 від 25.11.2014 р.).

Наукова новизна дослідження очевидна і незаперечна. Вона полягає в тому, що автор вперше: науково обґрунтувала сутність і структуру педагогічної діяльності форматора як суб'єкта освітнього процесу в системі підвищення кваліфікації державних службовців Франції; розкрила мету, зміст, форми, методи підготовки форматорів до роботи в системі підвищення кваліфікації державних службовців Франції; визначила теоретико-методологічні основи підготовки форматорів (інженерія навчання, педагогічна інженерія). До понятійно-категорійного апарату теорії та методики професійної освіти автором введено терміни „форматор”, „професіоналізація форматорів”, „педагогічна інженерія”, „професійна дидактика”, „інженерія професійної дидактики”. А також, як внесок у розвиток теоретичних засад професійної педагогіки, дослідницею удосконалено шляхи реалізації неформальної професійної освіти дорослих, зокрема навчання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та набули подальшого розвитку шляхи реалізації Європейських стандартів безперервної професійної освіти в Україні (навчання протягом життя, індивідуальний підхід тощо); шляхи застосування інформаційно-комунікаційних технологій в неформальній професійній освіті.

Практичне значення одержаних у дисертації результатів полягає в тому, що автором дисертації було запропоновано шляхи впровадження французького досвіду підготовки форматорів до практики підготовки фахівців-практиків системи підвищення кваліфікації державних службовців в Україні та розроблено педагогічний інструментарій у вигляді освітнього веб-ресурсу (<http://www.osvitagov.in.ua>), програма, методичні рекомендації, педагогічний гід для самоосвіти державних службовців і фахівців-практиків

державної служби; розглянуті моделі підвищення кваліфікації державних службовців Франції можуть бути запозичені в Україні. Матеріали дисертаційної роботи можуть використовуватись у педагогічно-організаційних заходах підготовки фахівців-практиків; під час проведення занять фахівцями-практиками (виїзді заняття, ситуативне навчання, дискусії тощо), які ставлять за мету навчити посадовців практичного застосування управлінських наук та інновацій у державній службі.

Результати наукових розробок використовуються Запорізьким центром перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств та організацій (акт про впровадження від 22.10.2013 р.); у навчанні фахівців-практиків Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка №14/86-47-215 від 10.11.2014 р.), а також у навчанні фахівців-практиків Центру інформаційних технологій факультету комп'ютерних наук Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на курсах підвищення кваліфікації працівників та керівників промислових та медичних установ у галузі використання джерел іонізуючого випромінювання (акт про впровадження від 20.11.2014 р.).

Однак, доцільно було б, на наш погляд, в розділі 3 подати алгоритм користування фахівцями-практиками системи підвищення кваліфікації державних службовців України розроблених автором web-ресурсу, програми, педагогічного гіду, методичних рекомендацій, що підсилює б практичну сторону дослідження.

Ступінь обґрунтованості та вірогідність одержаних результатів і положень дисертації забезпечується тісним зв'язком з теоретичними положеннями педагогічної науки, застосуванням широкого кола методів дослідження: теоретичні: теоретичний аналіз, порівняльний аналіз, синтез, зіставлення, порівняння, моделювання, узагальнення, систематизація теоретичних та емпіричних даних для вивчення нормативних документів, що регулюють функціонування системи підвищення кваліфікації як в Україні, так

і у Франції, методичної літератури з проблем дослідження, навчально-методичних матеріалів, що характеризують практику проведення процесу навчання в рамках підвищення кваліфікації державних службовців та підготовки форматорів; емпіричні: методи опитування, тестування, анкетування для визначення причини недоліків роботи фахівців-практиків залучених до роботи в системі підвищення кваліфікації державних службовців.

Одним з важливих, з методичної точки зору, завдань у будь-якому дослідженні залишається аналітико-синтетична робота над категорійно-поняттєвим апаратом. Діфінітивний аналіз, узагальнення та інтерпретація французьких першоджерел дозволили дисертантці окреслити терміни «форматор», «педагогічна інженерія», «інженерія навчання», «професійна дидактика» та ін.. *Слід зауважити, що категорійно-понятійний апарат дослідження «розкиданий» по тексті дисертації. Доцільно було б його винести в окремий параграф, що сприяло б більш чіткому структуруванню та сприйняттю матеріалу.*

Дисертація відрізняється коректністю і чіткістю визначень, висновків, достатньою кількістю проаналізованих джерел. *Однак, до здійсненого автором ретельного аналізу французьких першоджерел з проблеми варто було б підійти диференційовано, виокремивши дисертації, монографії, статті, які безпосередньо стосуються досліджуваної проблеми. Доцільно було б більш повно проаналізувати наукові праці інших зарубіжних авторів з проблеми. Це б збагатило зміст дисертаційного дослідження.*

Заслугує на увагу виважений підхід дисертантки до теоретичного вивчення ступеня наукової розробленості проблеми підготовки форматорів у системі підвищення кваліфікації державних службовців (Розділ 1). Дисертантка здійснила аналіз вітчизняної наукової літератури з питань підвищення кваліфікації державних службовців в Україні та французького досвіду підвищення кваліфікації державних службовців, опрацювала статистичні дані залучення фахівців-практиків вітчизняними закладами

підвищення кваліфікації державних службовців, провела аналогію між фахівцями-практиками і форматорами, що привело до усвідомлення подібного і відмінного між фахівцями Франції та України.

Позитивно слід оцінити глибокий аналіз французької наукової літератури з питань форматорів у системі підвищення кваліфікації, теоретично опрацювала нормативні положення, розглянула сучасний стан системи підвищення кваліфікації державних службовців України на основі чого у роботі було з'ясовано, що освітяни цікавляться методичними питаннями процесу підвищення кваліфікації державних службовців, наголошують на необхідності навчання на основі професійних ситуацій, тренінгів, що має здійснюватись фахівцями-практиками, підготовка яких відсутня у нашій державі. Дослідниця з'ясувала, що форматори, як суб'єкти освітнього процесу не стали предметом вивчення вітчизняних науковців, хоча є об'єктом досліджень французьких науковців з 70-х років минулого століття. Було виявлено, що одним з недоліків стану системи підвищення кваліфікації є відсутність підготовки фахівців-практиків до роботи в системі підвищення кваліфікації державних службовців, які мають на сьогодні статус учасників освітнього процесу, але обмежуються лише виступами на семінарах, що не сприяє підвищенню рівня вищезазначених фахівців.

Важливим науковим доробком дослідниці є введення до наукового обігу терміну «форматор», що сприяє розширенню понятійно-категорійного апарату спеціальності «теорія і методика професійної освіти».

У висновках до першого розділу автор зазначає: «Доведено, що для проведення занять доцільними є тренінги, методи випадків, ситуацій, дидактичних дискусій, що надають можливість швидко навчатися, напрацьовувати власні стратегії творчого й вишуканого прийняття управлінських рішень» (с.57 дис.). На думку опонента, ці висновки є завчасними, адже зміст, форми та методи автор розглядає у параграфі 2.2.

Цінність роботи полягає в опрацюванні дослідницею нормативних положень щодо створення і структуризації послуг навчання в рамках

підвищення кваліфікації державних службовців Франції, що представлено у підрозділі 2.1. «Теоретичні та організаційні основи діяльності форматорів у підвищенні кваліфікації державних службовців Франції».

Проаналізовані в роботі сучасні моделі навчання державних службовців Франції передають особливий теоретичний підхід в організації та педагогічному забезпеченні процесу підвищення кваліфікації, що відбувається завдяки інженерії у професійному навчанні.

Здійснений дисертанткою аналіз французьких першоджерел надає можливість спостерігати за історичним перебігом втручання інженерії в професійне навчання, що пояснює саму сутність інженерії. Олена Володимирівна надала характеристику сучасним видам інженерії: політичній інженерії, інженерії навчання та педагогічній інженерії. Цінність дослідження полягає у теоретичному аналізі французької наукової літератури з питань інженерії навчання та педагогічної інженерії. Дисертантка розкриває сутність професійної дидактики, яка є теоретичною основою інженерії навчання, з'ясовує її чотири напрями, які має використовувати форматор та надає їм характеристики, що є цінним для теорії і практики професійної освіти. Цікавим на наш погляд є пояснення педагогічної інженерії, що складає методологічну та теоретичну основу організації педагогічної діяльності форматора. Дисертантка приділяє увагу застосуванню головних принципів підвищення кваліфікації державних службовців у Франції, використанню форматором методу моделювання та конкретизації. *Та чи варто було для назви параграфа використовувати словосполучення «теоретичні основи...» коли його зміст присвячений в основному аналізу моделей, організації та педагогічному забезпеченню процесу підвищення кваліфікації державних службовців Франції?*

Цікавим аспектом дослідження проблеми є включення дисертанткою терміну „інженерія навчання”, який, як стверджує дисертантка, французькі науковці пов'язують саме з професійною освітою дорослих та підвищенням кваліфікації. Дослідниця вмотивовано виокремлює та обґрунтовує чотири

періоди для кращого розуміння ролі інженерії в підвищенні кваліфікації французьких посадовців та поєднання їх з економічними та політичними змінами в країні (с.70-72 дис.). При вивченні проблеми «інженерії навчання» автор акцентує увагу на тому, що фундаментом у цьому процесі є поєднання теорії з практикою, що «інженерія навчання передбачає й аналіз професійного статусу державного службовця та необхідних для його збереження компетенцій, що реалізуються на практиці через розв'язання реальних ситуацій у контексті професійної дидактики» (с.73 дис.).

Схвалення заслуговує здійснене автором в дисертаційній роботі (підрозділи 2.2, 2.3) обґрунтування сутності й структури педагогічної діяльності, змісту, форм та методів підготовки форматорів до роботи в системі підвищення кваліфікації державних службовців. У результаті аналізу французьких першоджерел, дисертантка з'ясовує мету педагогічної діяльності форматора, функції, педагогічні дії, педагогічні умови, які забезпечують ефективну діяльність форматорів у системі підвищення кваліфікації державних службовців Франції.

Разом з тим, доцільно було б не лише подати теоретичний опис форм та методів підвищення кваліфікації державних службовців Франції, але й показати на прикладі практичне їх застосування, що підвищило б інтерес до методичної складової дослідження та його можливого використання.

Позитивно слід оцінити алгоритм впровадження французького досвіду (розділ 3 дис.) підготовки форматорів в Україні, який передбачає:

-по-перше, визначення передумов впровадження та з'ясування недоліків педагогічної діяльності фахівців-практиків завдяки анкетуванню та опитуванню державних службовців і фахівців-практиків.

-по-друге, визначення шляхів впровадження, що передбачало розробку web-ресурсу (за французьким прикладом), програми, педагогічного гіду, методичних матеріалів розрахованих саме на вітчизняних фахівців-практиків.

-по-третє, визначення перспектив подальшого впровадження французького досвіду, що передбачає наступні напрями: стратегічний,

нормативно-правовий, педагогічний, технологічний, організаційний.

Цінним як з теоретичної, так і з практичної точки зору є запропонований алгоритм та здійснена автором характеристика п'яти методів, які застосовує форматор під час своєї педагогічної діяльності та які можуть бути адаптовані до системи підвищення кваліфікації кадрів в Україні. Вивчення програм підготовки сучасних форматорів дозволило автору з'ясувати мету, завдання, засоби та форми підготовки, що також є цінним для професійної освіти та розвитку післядипломної освіти в Україні.

Дисертантка за допомогою анкетування як державних службовців, так і фахівців-практиків довела, що використання французького досвіду підготовки форматорів для підготовки вітчизняних фахівців-практиків значно покращив би процес навчання в рамках підвищення кваліфікації, дозволив би фахівцям-практикам розуміти і задовольняти потреби та очікування державних службовців від навчання, краще передавати свій професійний досвід.

Оформлення дисертаційної роботи і автореферату у цілому відповідає вимогам ДАК України. Основні положення та результати дисертаційної роботи відображено у 13 одноосібних публікаціях та 1 – у співавторстві, з яких 5 – у фахових наукових виданнях України, 2 – у зарубіжних виданнях, 6 – в інших виданнях та збірниках матеріалів конференцій, і в 1 методичних рекомендаціях.

Всі праці мають достатній обсяг та відповідний рівень видання. *Хоча географія апробації наукового дослідження могла бути ширшою.*

Текст дисертації не позбавлений стилістичних та граматичних огрехів.

Зміст автореферату ідентичний з основними положеннями дисертації.

Загальний висновок.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави зробити наступний загальний висновок: дисертація Гончаренко Олени Володимирівни є самостійно виконаною, завершеною, має цікаві додатки. Дисертація „Підготовка форматорів до роботи в системі підвищення

кваліфікації державних службовців у Франції” за актуальністю, змістом, новизною, теоретичним та практичним значенням, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій та відповідає п. 9,11 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 і дає підстави для присудження Гончаренко Олені Володимирівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка ,

О.В. Плахотнік

20 листопада 2015 р.

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
20.11.2015р.

